

Gedachten

Frederik van Eeden

Editie L.J.C. van Vliet van Dam

bron

Frederik van Eeden, *Gedachten* (ed. L.J.C. van Vliet van Dam). L.J. Veen, Amsterdam z.j. [1920]
(onbekende druk)

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/eede003geda01_01/colofon.php

© 2017 dbnl / erven L.J.C. van Vliet van Dam

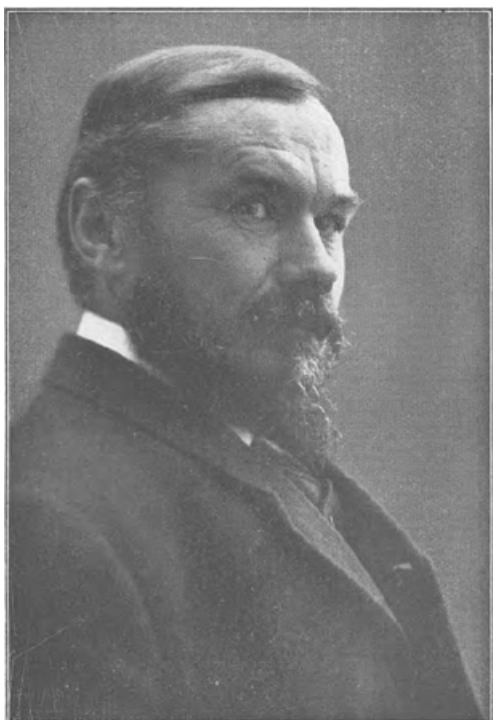
Aan Jo Visser
bij haar verloving
met Jan Kerpel

Febr 1929

Heer en Mevrouw

W. B. van Eeden

t.o. III

[Januari]

1 Januari.

2 Januari.

3 Januari.

I.

Wanneer arbeid en rijkdom op deze aarde naar behooren verdeeld waren, behoefde niemand gebrek te lijden.

II.

Iedere mislukking is zooveel gewonnen, wanneer ze niet ontmoedigt, door gevoels-reden, door depressie en gemis aan energie, - maar wanneer ze tot leering strekt en aanwijst hoe beter te doen.

III.

De natuur laat zich wel leiden maar niet dwingen.

4 Januari.

5 Januari.

6 Januari.

IV.

Alleen de hoogstbegaafde, het genie, vermag van schoonheid en het onuitsprekelijke te getuigen onder alle omstandigheden. Niets kan zijn vlucht tegenhouden, zijn kracht breken

V.

De hoogste veredeling is de soberheid.

VI.

Goede smaak kan het ook zonder kostbaarheid stellen.

7 Januari.

8 Januari.

9 Januari.

VII.

Goed wordt alleen gedaan wat men met liefde doet, wat men doet uitsluitend om het werk zelf, om het onmiddellijk resultaat van den arbeid.

VIII.

Verdraagzaamheid en gewetensvrijheid brengen voor velen mee, dat ze noodwendig hun overtuiging een beetje onderdrukken, dat ze hun ware meening verzwijgen.

IX.

De hoogste distinctie is verfijnde eenvoud.

10 Januari.

11 Januari.

12 Januari.

X.

Geen schatten zijn verspild, die besteed worden aan pogingen tot herstel van onrecht.

XI.

De meest vrije geest is die, welke al het eigene, persoonlijke, volkomen beheerscht, maar niet wenscht over andere persoonlijk te heerschen, noch door hen beheerscht te worden.

XII.

Alleen ideeën-strijd is een edele en waardige strijd, waarvoor niemand zich te oud of te hoog behoeft te voelen.

13 Januari.

14 Januari.

15 Januari.

XIII.

Gevoel is goed, maar oordeel is beter.

XIV.

Wie spreekt over de onmogelijkheid van 'een vrijen wil', heeft nooit over de woorden vrijheid en wil grondig nagedacht.

XV.

Heel anders zal ons begrip van mensen en wereld worden, wanneer wij eenmaal hebben ingezien dat onze beste en schoonste verbeeldingen van het samenleven niets meer zijn dan de in ons sluimerende norm, waartoe de menschheid onder gunstige voorwaarden kan geraken.

16 Januari.

17 Januari.

18 Januari.

XVI.

Ieder gezond, jong mensch voelt op een zekeren leeftijd dat zijn hoogste aspiraties, zijn beste capaciteiten worden neergehouden en doodgedrukt door wat men maatschappelijke verplichting noemt.

XVII.

De hardvochtigste menschen zijn gewoonlijk zij, die door inspanning van arm rijk zijn geworden, niet zij die altijd in overvloed hebben geleefd.

XVIII.

Er zijn overal menschen, die wel den moed hebben tegen hun belang te spreken, als de overtuiging er is.

19 Januari.

20 Januari.

21 Januari.

XIX.

Ieder mensch behoort natuurlijk aan zijn karakter te arbeiden, zichzelf, zooveel doenlijk, wijzer en beter te maken.

XX.

Drijf uw kinderen niet met dweepzucht of bekrompenheid in dezen of genen afgepaalden weg, maar geef hen ruimte, zoek voor hun geest alle voedsel, dat zij van nature behoeven en waarbij zij gedijen en vreugde vinden.

XXI.

Ieder mensch behoort van de ruwe grondstof zijner ziel, door oordeel, zorgvuldigen toeleg en geduldige vlijt, het beste te maken wat er van te maken is. Een waarlijk wijs en goed mensch is nooit onbeduidend.

22 Januari.

23 Januari.

24 Januari.

XXII.

Tot gemeenschapszin hoort: zelfbeheersching, zelf-inzicht, gevoel van verantwoordelijkheid, ordelievendheid, vermogen tot zelfverloochening, diep inzicht in 't wezen der gemeenschap.

XXIII.

Bij een experiment is elke mislukking even leerrijk en kostbaar als een succes.

XXIV.

De kunst om iets gemeenschappelijk te bezitten wordt niet in een dag of wat geleerd.

25 Januari.

26 Januari.

27 Januari.

XXV.

Is het geen dagelijksche ervaring dat wij het doen en laten van een medemensch eerst dan recht gaan verstaan als wij hem hebben liefgekregen.

XXVI.

Het klassenstrijd-dogma van de arbeiders is een gevaarlijk beletsel voor het komende betere gemeenschapsleven.

XXVII.

Alle deugdelijke zaken groeien van klein tot groot, en vooral in 't nieuwe, 't onbekende, zijn groote stappen zeer gevaarlijk.

28 Januari.

29 Januari.

30 Januari.

XXVIII.

Slechts vrees en blindheid genereert den haat.

XXIX.

Men kan een rijk gemoed hebben en een helder verstand zonder dat deze elkaar in den weg zitten.

XXX.

Men kan niet bewijzen dat iets mooi is.

31 Januari.

XXXI.

Als men van een persoon niets anders kent dan een reeks brieven, dan is het niettemin toch zeer goed mogelijk, zich van dien persoon een beeld te vormen, dat zóó klaar en duidelijk is, dat men dien persoon gaat kennen en liefhebben, ook al heeft men nooit *b e w i j z e n* gekregen van zijn identiteit. Het samenhangende beeld is bewijs genoeg en elk nieuw bericht versterkt de duidelijkheid.

[Februari]

1 Februari.

2 Februari.

XXXII.

Uit aangeboren slaafsheid, gemakzucht en onzelfstandigheid denkt de mensch gewoonlijk niet, maar laat voor zich denken.

XXXIII.

Humaniteit, het ideaal van gelijkheid onder alle menschen, een vrede en liefde onder alle levende wezens, kan geen product van meerder kennis zijn, maar is een moreele intuïtie.

3 Februari.

4 Februari.

5 Februari.

XXXIV.

Men erkenne en eerbiedige in alles, bij alles wat men doet, de waarde en het recht van anderen.

XXXV.

Niets is mystieker dan iets anders. Wij kennen dingen goed of wij kennen dingen weinig, - maar de aard der dingen is er niet anders om. En zeker is het, dat de dingen, die wij kennen, oneindig gering zijn in vergelijking van hetgeen wij niet kennen.

XXXVI.

Slechts trouw en waarheid is 't waarachtig vroom zijn.

6 Februari.

7 Februari.

8 Februari.

XXXVII.

Het zou allerdomst zijn de menschen te zeggen, dat beschaving, kennis, goede manieren, zindelijkheid, in één woord alles wat de rijke op den arme vóór heeft, dingen zijn die er niet op aan komen, o m d a t de arme er nu eenmaal buiten zijn schuld van verstoken is.

XXXVIII.

Zoo zuiver als muziek kan woord-expressie niet zijn. Want woorden zijn symbolen, teekens van geluid met een abstracten zin.

XXXIX.

Wat er wortelt in het diepe mensch-instinkt, het breekt altijd door het dichtste weefsel van oppervlakkige overleggingen en redeneeringen heen.

9 Februari.

10 Februari.

11 Februari.

XL.

Ouders, leeraars, rechters, oefenen voortdurend een krachtige suggestie uit, zonder zich daarvan bewust te zijn.

XLI.

Wij kunnen *n o o i t* de waarheid zeggen met onze woorden, en toch geven wij altijd voor het te doen. Het eenige wat wij doen is woorden te mikken naar een verwijderde realiteit; wij kunnen de waarheid slechts aanduiden.

XLII.

Het omschrijven van een woord is niet hetzelfde als het geven van een inzicht in de betekenis er van.

12 Februari.

13 Februari.

14 Februari.

XLIII.

De feiten zeggen dat de mensch een kuddedier is, een groepswezen, in al zijn daden en denken beheerscht door de drijvende kracht van enkele individuen.

XLIV.

Het is veel gemakkelijker geestig dan ernstig te zijn.

XLV.

Muziek is de zuiverste, meest onmiddellijke kunst; is het minst symbolisch, het meest reëel. Een melodie is de allernauwkeurigste expressie van iets in ons; men kan bijna zeggen, dat melodie en zielstoestand eenzelfde ding is.

15 Februari.

16 Februari.

17 Februari.

XLVI.

Een heftige kritiek is even zot en onbetrouwbaar als een heftige sterrekundige waarneming of een heftig chemisch onderzoek.

XLVII.

De klassenstrijd is een zuiver kapitalistisch verschijnsel, evenals het vakverenigingswezen.

XLVIII.

Alle dingen zijn vatbaar voor een mooien en een leelijken uitleg. En dan beslist de liefde ten goede, de haat ten kwade.

18 Februari.

19 Februari.

20 Februari.

XLIX.

Alleen gezond verstand en instinct van zelfbehoud kunnen den mensch doen handelen naar de overtuiging, dat individueele zelfbeheersching en beperkt privaat bezit de gemeenschap kunnen behoeden voor degeneratie en ondergang.

L.

De band van het handelsverkeer is dikwijls sterker dan die van politieke eenheid.

LI.

De menschen handelen en denken altijd min of meer troepsgewijs, in kudden, onder den invloed van groote leidende geesten of sterke geestelijke stroomingen.

21 Februari.

22 Februari.

23 Februari.

LII.

Woorden kunnen bekoren, dwingen en overweldigen en doen kennen de waarheid.

LIII.

De wellevendste en mildste mensch - als hij verstandig is - laat zich niet plunderen of brutaliseeren, maar sluit zijn deur voor klaploopers of dieven die van zijn wellevendheid misbruik zouden maken.

LIV.

Woorden zijn geluiden, zoo goed als melodieën en enkel door hun geluid en hun rythme kunnen zij ook weergeven wat in ons is.

24 Februari.

25 Februari.

26 Februari.

LV.

Om tot socialistische reorganisatie te komen moet het geheele klassenstrijd-begrip en het geheele ingeroeste vak-vereenigings-afpersings-systeem grondig worden uitgeroeid.

LVI.

Virtuositeit zonder wijsheid is niets; hol, voos, klatergoud, bedrog, leege schittering.

LVII.

De hoogstontwikkelden zijn het meest ontvankelijk voor het begrip, dat het éézelfde waarheid is waartoe elke weg van oprechte vroomheid leidt, ook al zullen zij elk den eigen weg den besten vinden.

27 Februari.

28 Februari.

29 Februari.

LVIII.

Wat de mensch noodig heeft voor zijn leven is een sterk verlangen. Leven is iets willen.

LIX.

Men heeft in onzen tijd de Rede zeer hoog verheven, maar, goed bezien, heeft men nimmer zoo onredelijk geleefd.

LX.

De mathesis is onomstootelijk. Zonder logica kunnen wij niet denken, 2×2 zal altoos 4 zijn. Maar mathesis is geen eigenlijk gedachte wetenschap, het is de begeleidster van alle wetenschappen.

[Maart]

1 Maart.

2 Maart.

3 Maart.

LXI.

Onze wetenschap en onze religie hebben het al lang niet best kunnen vinden en zij gingen elkander daarom maar uit den weg.

LXII.

In sommige opzichten blijven wij kinderen tot onzen dood.

LXIII.

Het koningschap is inderdaad een teeken van lagere organisatie, in onze maatschappij een afgodisch en barbaarsch overblijfsel.

4 Maart.

5 Maart.

6 Maart.

LXIV.

Elk mensch behoort allereerst te zorgen dat hij zuiver en rechtvaardig stoffelijk leeft, dat hij eerlijk aan zijn voedsel, kleeding en huisvesting komt, dat hij harmonisch en liefderijk samenwoont met zijn medemenschen.

LXV.

Een geleerde, die alleen verlangt te weten en zich niet afvraagt w a a r o m hij eigenlijk verlangt te weten, die heeft genoeg. Die leeft en leeft gelukkig zoolang hij zoeken kan.

LXVI.

Binnen de grenzen van rechtgeloovigheid is er in alle groote godsdiensten ruimte voor zeer verschillende meeningen over andersdenkenden.

7 Maart.

8 Maart.

9 Maart.

LXVII.

Alle liefde, alle vroomheid wil veréening en verstandhouding.

LXVIII.

Om tot kennis te komen heeft men twee dingen noodig: ervaring en overdenking. Men moet van alles ondervonden hebben en veel hebben nagedacht. En tot overdenking is r u s t noodig.

LXIX.

Gestadig dreigt de mensch in het kwaad te vervallen dat hij de eigen verheffing zoekt en de dienende liefde verwaarloost.

10 Maart.

11 Maart.

12 Maart.

LXX.

't Meeste kwaad wat ons geschiedt is geboren uit onkunde en onrecht, bedreven door ons zelf of onze voorouders.

LXXI.

Zij die een licht zien, zullen de doornen niet vreezen en de schrammen nauwelijks voelen.

LXXII.

Men schettert over wetenschappelijkheid en pronkt met dikke boeken vol abstracties, maar verwaarloost biologische en psychologische begrippen.

13 Maart.

14 Maart.

15 Maart.

LXXIII.

In de massa, in allen, rust het sluimerend vermogen, - de latente kracht, - in één enkeling, hier en daar, ontstaat de verheldering, licht de goddelijke vonk. Te zamen, op het juiste tijdstip, is hun uitwerking oneindig en geweldig.

LXXIV.

De afvallige is heviger gehaat dan de ongelovige.

LXXV.

Bij elke goede beweging zijn uitersten voorgekomen van teugellooze dweepzucht.

16 Maart.

17 Maart.

18 Maart.

LXXVI.

Wat het broederlijkst moest samengaan, is vaak 't felst op elkaar gebeten. Zoo kibbelen kinderen uit één huis onderling en zijn hoffelijk tegen vreemden.

LXXVII.

Het leven is dan alleen heerlijk als men den moed der rechtvaardigheid heeft, den moed om, trots alles en allen, z o o te leven als men weet, zoo diep en innig als een mensch het weten kan, dat God het van ons wil.

LXXVIII.

Eigenbelang is volstrekt geen ziekelijk of zondig motief, alleen de onverstandige zelfzucht is een slechte neiging.

19 Maart.

20 Maart.

21 Maart.

LXXIX.

't Gemoed voelt binding dieper dan de rede.

LXXX.

Als men begint met te veel toegevendheid, dan moet men dat weer herstellen met te veel strengheid, dat is een algemeene regel.

LXXXI.

Die vrede, die blijdschap die rustig maakt, die altijd door duurt, dat blijkt het doel te zijn waarnaar de menschen zoeken.

22 Maart.

23 Maart.

24 Maart.

LXXXII.

Wij behoeven ook rust en vrijheid om tot kennis te komen.

LXXXIII.

Het ware geluk van elk hangt af van het geluk van allen.

LXXXIV.

Er is in den mensch een aangeboren activiteit die hem meestal, ook zonder verplichting, tot arbeiden aanzet. Maar het is overbekend dat deze arbeidslust zonder krachtigen stimulant spoedig verzwakt en geheel afsterft, waarbij meestal geestelijke en fysieke achteruitgang van het individu als gevolg optreedt.

25 Maart.

26 Maart.

27 Maart.

LXXXV.

De wetenschap heeft niet het recht elke intellectueele of intuïtieve beweging in de hoofden der menschen, die zich waagt te verheffen naast haar of boven haar, met den banvloek van hare minachting te treffen.

LXXXVI.

Wie bewijzen vraagt voor het bestaan van God, weet niet wat hij zegt.

LXXXVII.

De goede handeling moet gebeuren van binnen uit, noodwendig als 't gevolg eener goede en wijze natuur, niet worden omgehangen als een kleed.

28 Maart.

29 Maart.

30 Maart.

LXXXVIII.

Die zich 't meest aanmatigt en anderen wil bedillen, loopt 't grootst gevaar te dwalen.

LXXXIX.

De zachtzinnigste en edelste leer is door geestdrijvers bedorven en door wandaden bevekt.

XC.

Al wat zich tot zede en gewoonte heeft gevestigd breekt niet zonder ongelukken, scheurt niet zonder smart.

31 Maart.

XCI.

Men kan het onbegrijpelijke uitteraard nooit bewijzen en toch is het zekerder dan alle dingen.

[April]

1 April.

2 April.

XCII.

Het ware te wenschen dat economen en sociale hervormers beter bedachten dat economie een onderdeel is van biologie.

XCIII.

Haat is wat afstoot, liefde wat verbindt.

3 April.

4 April.

5 April.

XCIV.

Het rauwe noorderklimaat bracht de krachtigste mensen voort. Het is de weerstand die leven geeft, de overwonnen moeite die kracht ontwikkelen doet.

XCV.

De sociale kwestie is een zielkundige kwestie. Men moet uiterst voorzichtig zijn met theoretische conclusies, met aprioristische oordeelen, omdat de natuur der mensen, wier geheimen wij niet kennen, in 't spel is.

XCVI.

Wie te steil stijgt, krijgt niemand achter zich.

6 April.

7 April.

8 April.

XCVII.

Men kan niet zeggen waarom verzen mooi zijn, evenmin als melodieën.

XCVIII.

Alle kritiek moet welbewust subjectief blijven.

XCIX.

Het is alleen door de kracht van 't verstand, het intellect, dat wij in staat zijn de aardsche woning voor den hoogen geest goed bewoonbaar te maken en den noodlottigen invloed van voorvaderlijke zonden tegen te gaan en te niet te doen.

9 April.

10 April.

11 April.

C.

Want alleen de liefde maakt geschikt tot begrijpen. En alleen de goede wil maakt ontvankelijk voor alle betuiging.

CI.

Parodieeren en lachen zijn gevaarlijke wijzen van kritiek.

CII.

Het is goed omzichtig te zijn, gematigd en hoffelijk, maar beter is 't, dit alles niet te zijn, dan ten koste van waarachtigheid en oprechtheid.

12 April.

13 April.

14 April.

CIII.

Bij een man is het oppervlakkige leven sterker dan bij de vrouw - over alles ligt een laag gesprekken en gedachten, door zijn werk, zijn veel verkeer in mensen en leven - alleen in eenzaamheid en rust voelt hij het diepere gemoedsleven.

CIV.

Zonder daad, zonder handeling verkwijnt de gedachte.

CV.

Wij werken niet voor ons zelf maar ook voor de menigte buiten ons en we hebben medewerking nodig.

15 April.

16 April.

17 April.

CVI.

Zonder het leven, het leven van strijd en daad, gaat de kunst en de wijsheid te gronde.

CVII.

Niemand kan absoluut oprecht zijn of absolute waarheid spreken. Absolute oprechtheid zou beteekenen volmaakte zelfkennis en volmaakt uitdrukkingsvermogen. Absolute waarheid spreken zou beteekenen alwetend zijn, de waarheid geheel kennen.

CVIII.

Waarheid wil leven en is sterker dan logen.

18 April.

19 April.

20 April.

CIX.

De mensch is geen eenheid, maar een symfonie.

CX.

Van het uiterste belang is het, voor elk en een ieder, te weten in hoever een mensch zichzelf bedriegen kan, in hoever schijnschoon op waarachtig schoon gelijken kan, in hoever iemand, die meent en beweert oprecht te zijn, liegen kan.

CXI.

Men behoeft niet mee te doen aan het mode-gezwets over ‘burgerlijke kunst’ en ‘proletarische kunst’ om de toestanden in ons land en in de wereld beter te begrijpen.

21 April.

22 April.

23 April.

CXII.

Kunstwerken zijn aandoeningen van schoonheid, van den eenen mensch overgebracht op den anderen.

CXIII.

Wij ontgroeien voortdurend aan de dogma's die ons belemmeren, hoewel ze onze voorvaderen gepast hebben.

CXIV.

In ideale uitdrukking behoorde het menschenleven te zijn een gedicht, dat in zuivere verklanking onmiddellijk de hoogste woordkunst werd.

24 April.

25 April.

26 April.

CXV.

Men kan van een anderen mensch niet meer zien en begrijpen dan wat men in zich zelve heeft.

CXVI.

De verbeelding is de vader der werkelijkheid en het oog acht zich te kort gedaan, zoolang het niet ook van buiten ontvangt, wat van binnen beloofd wordt.

CXVII.

Het ideale is onbereikbaar. Men moet het schoone weten te abstraheeren.

27 April.

28 April.

29 April.

CXVIII.

Verstand en verstand zijn twee; er is zoo iets als dom vernuft en wreede braafheid en barbaarsche beschaving en wijze onwetendheid.

CXIX.

Wij kunnen niet helpen afkeer tegen menschen en dingen te voelen, maar die beneemt ons dan de macht er rechtvaardig over te oordeelen.

CXX.

Gevoel is goed maar oordeel is beter.

30 April.

CXXI.

Terwille van een groot doel, hoe duidelijk ook voorzien, anderer geest in dogmatisch juk te willen dwingen, is altijd hachelijk werk.

[Mei]

1 Mei.

2 Mei.

CXXII.

Er zijn mensen die een duidelijke en krachtige gewaarwording in zich kennen, zodra 't geluid van echte schoonheid klinkt.

CXXIII.

Het hooren van veel schijnmooi kan ons verwarren en verbijsteren, tot we ook het echte gaan wantrouwen.

3 Mei.

4 Mei.

5 Mei.

CXXIV.

De gedachte moet samengaan met de daad, dus het stoffelijk leven moet in harmonie zijn met het geestelijk.

CXXV.

Het is met de echtheid van poëzie als met iemands eerlijkheid. De scherpe waarnemer voelt, zonder te weten hoe, of iemand hem bedriegt of niet. Men moet woordkunst g e l o o v e n om haar te verstaan.

CXXVI.

Een organisme stort ineen met schokken, maar groeit niet met schokken. Alle revoluties waren dan ook destructieve verschijnselen. Ze kunnen den nieuwen groei voorbereiden, maar de groei zelve moet langzaam gaan.

6 Mei.

7 Mei.

8 Mei.

CXXVII.

De energie eener geestes-beweging sterft uit als er niets zichtbaars gebeurt.

CXXVIII.

Woorden kosten geen geld en weinig tijd, met feiten is het anders.

CXXIX.

Wetenschap en wijsbegeerte doen niet anders dan het ware afbeelden, niet alleen symbolisch en graphisch, maar, vooral wat de wijsbegeerte betreft, ook plastisch en poëtisch.

9 Mei.

10 Mei.

11 Mei.

CXXX.

Dichter en wijsgeer verschillen meer door hun uiting dan door hun gehalte.

CXXXI.

De beschaafde menigte eert vooral de wetenschap. Daar vindt zij bevredigende vastheid, duurzaamheid en praktische werkdadigheid.

CXXXII.

Men kan wel de gebaren en manieren van een ethisch groot aangelegde natuur nadoen, maar de innerlijke structuur kan men niet overnemen.

12 Mei.

13 Mei.

14 Mei.

CXXXIII.

Een genie, een groot dichter kenmerkt zich niet door één enkele zeer buitengewone begaafdheid, maar door een complex van eigenschappen, waarbij het meer op de juiste onderlinge verhouding aankomt dan op de groote hoeveelheid van een of ander element.

CXXXIV.

Eenzelfde waarheid kan door alle talen vertolkt worden.

CXXXV.

De wetenschap is exact en de wiskunde, de onfeilbare, is de basis aller wetenschap.

15 Mei.

16 Mei.

17 Mei.

CXXXVI.

Om wansmaak te veroordeelen moet men hem eerst goed begrijpen.

CXXXVII.

Er hoort veel vaardigheid en doorzettingsvermogen toe, en ook stellig talent, om het zoover te brengen dat ge een publiek beheerscht, en hen dwingt af te komen op uw naam.

CXXXVIII.

Men kan zijn innerlijk wezen ook zeggen door muziek, door beweging, gebaar of dans, door kleur of lijn, door parabel en dramatische voorstelling.

18 Mei.

19 Mei.

20 Mei.

CXXXIX.

Een plat, prozaïsch, banaal mensch is een defect, incompleet, onharmonisch ontwikkeld mensch.

CXL.

De jeugd leeft in zijn eigen wereld en verheft zich vaak roekeloos in al te ijle sferen.

CXLI.

Men lijdt zooveel wat men geen lijden noemen durft, omdat niemand het schijnt mede te voelen, omdat ieder doet alsof het zoo behoort en in 't geheel geen lijden heeten mag.

21 Mei.

22 Mei.

23 Mei.

CXLII.

De enkeling staat onder invloed van 't geheel, maar in elken enkeling vernieuwt zich weer de scheppende kracht, die alleen het geheel hervormen en frisch leven geven kan.

CXLIII.

De man heeft op het oogenblik veel meer van de vrouw te leeren dan omgekeerd.

CXLIV.

Bedenk dat 'socius' kameraad beteekent en 'socialistisch': kameraadschappelijk.

24 Mei.

25 Mei.

26 Mei.

CXLV.

Het is voor een dichter geringer schande te zwijgen dan te spreken zonder noodzaak en drang van innigen, verheven aard.

CXLVI.

Tot ons geluk zijn onze instincten sterker dan onze rede.

CXLVII.

Omschrijven is geen w e t e n .

27 Mei.

28 Mei.

29 Mei.

CXLVIII.

Wanneer men onder anarchie verstaat wanorde en regelloosheid, dan is ze onmiddellijk verderfelijk, maar anarchie, wel begrepen, beteekent vrijwillige onderschikking in vaste orde, niet door dwang, maar door gemeenschappelijk inzicht.

CXLIX.

Liefde is matelooze en wonderbare waar.

CL.

De gemeenschap der toekomst zal buiten verband met de politieke grenzen staan.

30 Mei.

31 Mei.

CLI.

Als de mensch redelijk en onafhankelijk dacht en handelde, zou spoedig en gemakkelijk een groot handelslichaam met een logische en rechtvaardige sociale organisatie gevormd zijn.

CLII.

Gemeenschappelijke rijkdom is een zegen en een noodzakelijkheid voor alle hogere geestelijke ontwikkeling.

[Juni]

1 Juni.

CLIII.

Elk enkeling is veel beter en wijzer dan het gedrag der massa zou doen vermoeden.

2 Juni.

3 Juni.

4 Juni.

CLIV.

Ook de verhevenste geest moet een goede aardsche woning hebben en beschikken over een gezond en gehard lichaam en een wel gebalanceerd gemoed, om tot de grootst mogelijke hoogte te stijgen.

CLV.

't Is om 't even of de woorden in gerijmde en evenmatige regels of in vrije phrasen zijn aaneengevoegd, mits zij iets schoons zeggen met intensieve kracht.

CLVI.

Het aanpassingsvermogen van den mensch is verbazend.

5 Juni.

6 Juni.

7 Juni.

CLVII.

Wij moeten zoeken naar het evenwicht tusschen ons leven en de uitwendige omstandigheden.

CLVIII.

Het menschelijk verstand heeft eigenaardige zwakheden, en daartoe behoort deze, dat het altijd waant redelijk te werk te gaan, ook wanneer het daar ver van af is.

CLIX.

Het is geen wijsheid kinderen als volwassenen te behandelen, en onbeschoften als hoofsche lieden.

8 Juni.

9 Juni.

10 Juni.

CLX.

Men ziet de socialistische idee dagelijks verwerkt in elken kleinen kring van hoogbeschaafde, wellevende mensen.

CLXI.

Handelend naar diepst gevoel en scherpst inzicht, weten wij toch maar ten deele bewust te zijn van eigen motieven en zeer vagelijk bekend met de toekomst.

CLXII.

Blijvende waarde heeft slechts de zuivere kunst en de zuivere wetenschap.

11 Juni.

12 Juni.

13 Juni.

CLXIII.

Geen mensch kent ware zielsrust, die ontwijkt gedachte en maning aan den dood.

CLXIV.

Zoo er ooit een veréening komt van alle volken, dan moet die tevens zijn de verwerkelijking van het aardsche liefde-rijk, het rijk van vrijheid en broederschap.

CLXV.

Diep in elken nieuwen mensch, maar in den dichter krachtiger dan in anderen, leeft de zachtmoedige, de ridderlijke, de edelmoedige, de bescheidene, de nederige mensch der toekomst.

14 Juni.

15 Juni.

16 Juni.

CLXVI.

Eerst het begrijpen der drankzucht als een ziekte heeft de oogen der menschen geopend.

CLXVII.

Wat is geloof en wat is bijgeloof? Er bestaan toch zeker dingen, waarvoor de wetenschap geen verklaring heeft.

CLXVIII.

Veelheid van kennis is nog wijsheid niet.

17 Juni.

18 Juni.

19 Juni.

CLXIX.

Er kunnen altijd, onder àlle omstandigheden, genieën voorkomen, die zich, naarmate zij hooger begaafd zijn, ondanks àlle tegenwerking van buiten, ontwikkelen.

CLXX.

Niemand wane zich eenig meester van begeerte of daad.

CLXXI.

Armoede verlaagt en verdierlijkt, ontwikkelt al de lagere neigingen en onderdrukt het geestelijke en goddelijke in den mensch.

20 Juni.

21 Juni.

22 Juni.

CLXXII.

De liefde, absoluut gedacht, is het volmaakte begrip en de volmaakte vergeving.

CLXXIII.

Een schare neigingen, gevoeld als plichten, spoort ons tot handelen naar geheimen raad eens veldheers.

CLXXIV.

Alle leden onzer samenleving, zoowel bezitters als niet-bezitters, hebben kapitalistische levensuitingen, moraal en begrippen.

23 Juni.

24 Juni.

25 Juni.

CLXXV.

De goede, waarachtige woordkunst of literatuur is: het hooger stijgen in waarheid en schoonheid, en die in 't woord belichamen.

CLXXVI.

Wie iets moois maakt, lijkt mij meer artist dan wie iets goeds maakt.

CLXXVII.

Armoede is een vreeselijke vloek, in dreigende oppositie met de hogere deugden, kunst, wijsheid, wetenschap en beschaving.

26 Juni.

27 Juni.

28 Juni.

CLXXVIII.

Niet kapitaal en rente afschaffen, zooals de dwepers willen, want de maatschappij heeft ze noodig, maar er wijs, rechtvaardig en eerlijk mede handelen.

CLXXIX.

Kunsttermen worden wel eens gemeengoed.

CLXXX.

De spraak heeft schoonheden, die geen zang kan weergeven of vergoeden.

29 Juni.

30 Juni.

CLXXXI.

Rijkdom was de onmiddellijke oorzaak van de glorie der beroemde centra van hooge menselijke cultuur.

CLXXXII.

Voor een normaal mensch ligt het geluk van den dag zoowel in het werk dat hij doet, als in de uren van rust en de uren van geestesoefening.

[Juli]

1 Juli.

CLXXXIII.

Iedere natie krijgt de regeering die zij verdient.

2 Juli.

3 Juli.

4 Juli.

CLXXXIV.

Het geloof aan iemands goede trouw sluit niet het geloof aan zijn beweren in.

CLXXXV.

Wij zitten vaak op de gebeurtenissen van ons leven als een vlieg op een paard, ons verbeeldende dat wij sturen en niet bestuurd worden.

CLXXXVI.

Ieder individu heeft een eigen voorstelling van hetgeen is.

5 Juli.

6 Juli.

7 Juli.

CLXXXVII.

Al vaak heeft de geleerdheid de kunst in den weg gezeten - en wie in een tijd van bedorven smaak beter wil gaan zien, moet meer af- dan aanleeren.

CLXXXVIII.

De liefhebbende is rechtvaardiger omdat hij meer begrijpt.

CLXXXIX.

Zoolang iemand niet te hoog staat of te edel is om brood te eten, is hij ook niet te edel om zijn handen uit te steken.

8 Juli.

9 Juli.

10 Juli.

CXC.

Vrouwen zijn soms teerder en gevoeliger, maar soms veel harder, wreeder, ijziger in hun oordeel dan de ruwste man.

CXCI.

De ziel is nooit afgeleefd, - die wordt sterker door den tijd.

CXCII.

Een schaduw evenwel blijft elk geluk voorgoed verduisteren, machteloos is elk wapen tegen den ouderdom.

11 Juli.

12 Juli.

13 Juli.

CXCIII.

Rijkdom is en was de beweegkracht voor kunst, wetenschap en beschaving, voor schoonheid en wijsheid.

CXCIV.

Nimmer zullen wij de gevoelens van een anderen persoon onmiddellijk kennen.

CXCV.

Een wondere angst, een kille schaduw zijgt op menig leven, als zijn avond nadert.

14 Juli.

15 Juli.

16 Juli.

CXCVI.

In Plato's tijd stond de literatuur veel nader aan het leven en hijzelf geeft het sterkste voorbeeld van literaire schoonheid, ontstaande uit een eenvoudig zoeken naar de juiste gedachte en het ware woord.

CXCVII.

De eerlijke mensch voelt dat elk goed, dat hij nodig heeft, door het samenwerken van veel menschen wordt verkregen.

CXCVIII.

Het onderwerpen van den eigen wil en van het eigen oordeel is niets anders dan een loochenen van het werkelijke eigen gevoelen en in woorden, gedachten en daden anderen nadoen.

17 Juli.

18 Juli.

19 Juli.

CXCIX.

De eene mensch kan niet voor den anderen gevoelen.

CC.

Op tijden van al te sterke vergeestelijking volgen tijden van materialisme.

CCI.

Wij kennen alles door onze eigen ziel en slechts daardoor.

20 Juli.

21 Juli.

22 Juli.

CCII.

Wie den lach der domheid en den spot der menigte vreest, heeft den moed van een dichter niet.

CCIII.

Zeden zijn algemeene sociale principes. Zijn de zeden het groote geld, de convenancen zijn de pasmunt.

CCIV.

Zeg niet, dat wij niet mogen uitspreken en mededeelen wat er omgaat in het intiemste onzer ziel.

23 Juli.

24 Juli.

25 Juli.

CCV.

Woorden zijn maar wegwijzers. Muziek en verzen zijn de dingen, die door hun plotseling hoog oprijzen, als vuurpijlen in een laaggedachte donkere lucht, de oneindig verre geheimenissen doen begrijpen, waaraan het twijfelen ons zoo beklemd.

CCVI.

Elk voorwerp, dat wij gebruiken, is een voortbrengsel der geheele gemeenschap van menschen.

CCVII.

Kennis is de macht, maar het gemoed is de wil. Kennis is het paard, maar 't gemoed is de menner.

26 Juli.

27 Juli.

28 Juli.

CCVIII.

Het vertrouwen in den mensch is taai. Hoe snel leeft het op bij een enkel hoopvol woord.

CCIX.

Geen auteur kan een enkel wezen zijn, geen kunst het product van één wijze onder vele dwazen. Elke kunst is een product van de wisselwerking tusschen de velen en één enkelen.

CCX.

Het nieuwe en betere komt van de lijdende, niet van de overheerschende partij.

29 Juli.

30 Juli.

31 Juli.

CCXI.

Zoolang er wijsgeeren en natuuronderzoekers bestaan, zijn er nieuwe hypothesen gekomen in de plaats van andere.

CCXII.

Het is tegen onze innigste neiging iets te doen zonder zin, zonder rede.

CCXIII.

Persoonlijke toepassing bij ideeën-strijd brengt er meestal laagheid en onzuiverheid in.

[Augustus]

1 Augustus.

2 Augustus.

3 Augustus.

CCIV.

Al onze verrichtingen, al onze levensdaden, tot de nietigste, kunnen dienstig zijn aan het hoogste wat wij hebben, mits wij den gewijden zin van al onze functiën begrijpen en niet vergeten.

CCV.

Wie behagen scheidt in trots, omdat hij dezen als een attribuut van grootheid beschouwt, verradt daarmede kleinheid van ziel.

CCVI.

Geen enkele beeldspraak is zuiver.

4 Augustus.

5 Augustus.

6 Augustus.

CCVII.

Er is een soort grootheid, die we ons niet relatief kunnen denken. Dit is de grootheid van kunstenaars en wijsgeeren.

CCXIII.

Rechtvaardiger wetten zullen niet baten, zoolang de menigte onrechtvaardig en zelfzuchtig denkt.

CCIX.

De allergevaarlijkste en verkeerdste opvoeding is de sentimenteele en de vleiende opvoeding. Die kweekt bedorven kinderen.

7 Augustus.

8 Augustus.

9 Augustus.

CCXX.

Alle dingen hebben een algemeen en een bijzonder karakter.

CCXXI.

De overgrootste meerderheid der menschen heeft geen eigen meening, geen eigen smaak, geen eigen overtuiging. Ze zoeken onmiddellijk iemand wiens gedachten en overtuiging ze kunnen overnemen en navolgen.

CCXXII.

Stichten en troosten is niet moeyelijk, zoolang men de rechte hel der menschelijke ziel ontwijkt.

10 Augustus.

11 Augustus.

12 Augustus.

CCXXIII.

Een zuiver oordeel op rijperen leeftijd is slechts mogelijk door een vrije ontwikkeling in den bloeitijd.

CCXXIV.

Vrijheid van geest en vastheid van richting is de hoogste vroomheid en meer dan plichtmatigheid, braafheid of beminnelijkheid.

CCXXV.

In elk echt kunstwerk is iets van den ganschen mensch, iets van zijn essens, iets van zijn bepaald schoon, iets van zijn rang onder de menschen. Dat karakter kan herkenbaar zijn in ruwe, onvolkomen kunstwerken.

13 Augustus.

14 Augustus.

15 Augustus.

CCXVI.

Levenservaring verhoogt de geschiktheid tot oordeelen.

CCXXVII.

Als de kinderen nooit andere weegen hadden gevonden dan de ouders, dan woonden wij menschen nog in hoolen en klooven met beeren en wisents.

CCXXVIII.

Alleen grove, domme, verwaande menschen hebben er plezier in oneerbiedig te zijn, en de eerbied van anderen te kwetsen.

16 Augustus.

17 Augustus.

18 Augustus.

CCXXIX.

Het is onmogelijk woorden juist zóó te verstaan als ze neergeschreeven zijn. Dat onze gevoelens bij het leezen juist dezelfde zouden zijn als de gevoelens der schrijvers bij het schrijven is hoogst onwaarschijnlijk, ja ondenkbaar.

CCXXX.

De mensch wordt in alles door onbegreepen impulsen, instincten gedreeven.

CCXXXI.

De décadentie begint dáár, waar de schoonheidsharmonie losstaat van het groote verband van alle leeven.

19 Augustus.

20 Augustus.

21 Augustus.

CCXXXII.

Zoolang er een cultuur bestaat, hebben de beste mensen ook duidelijk gevoeld en gezegd dat de waarheid in ons zelf is.

CCXXXIII.

Ware gewetensvrijheid bestaat nog niet op deze waereld, juist omdat de vrije ontwikkeling der menschelijke ziel in haar bloeitijd, in den tijd waarin zij het reinst en zeekerst gevoelt, niet als een heiligdom beschermd en beveiligd wordt.

CCXXXIV.

Wie de taal lief heeft, zal trachten haar te verrijken en te verfijnen en haar functie te verbeteren.

22 Augustus.

23 Augustus.

24 Augustus.

CCXXXV.

Er is geen wonder te wonderbaar om te geschieden.

CCXXXVI.

Ieder mensch voelt zich een ikheid, een ego, een middenpunt van waaruit de gansche kosmos wordt beschouwd en gemeeten.

CCXXXVII.

Er is voor kunstenaars een kritische leeftijd, waarop hun genie en hun waereldsche persoonlijkheid tot éénheid, ik zou bijna zeggen tot verzoening komen.

25 Augustus.

26 Augustus.

27 Augustus.

CCXXXVIII.

Er is een gestadige kamp om en in ons tusschen goede en booze machten.

CCXXXIX.

De muziek kan den mensch de hoogste verhevenheid doen voelen, maar ze kan hem ook absorbeeren en verteeren als een jaloersche, wulpsche vrouw.

CCXL.

Wie zich gehoorzaam geestelijk en ziellijk aan de leiding van een ander mensch overgeeft, die loopt gevaar door suggestie in de afschuwlijkste dwalingen gevoerd te worden.

28 Augustus.

29 Augustus.

30 Augustus.

CCXLI.

Oordeelen is een hooger gevoelen, gebooren uit vergelijken, uit de harmonie van veele op zich zelf staande gevoelens, die door weten en meeten zijn gerangschikt.

CCXLII.

Velen willen den natuurlijke mensch, het natuurlijke leven, de gemeenschapsliefde de van - zelf - ontstaande schoonheid.

CCXLIII.

Men moet trachten, na een gelukkigen dag, het geluk in zich op te nemen en uit te spreiden over volgende sombere dagen.

31 Augustus.

CCXLIV.

Niemand kan zeggen dat zijn opvatting de eenig juiste is.

[September]

1 September.

2 September

CCXLV.

De groote kwaal, waaraan de waereld lijdt, is niet een overmaat van idealisme, doch veeleer het tegendeel.

CCXLVI.

Iedere godsdienst ziet in andere godsdiensten een gevaar, iets slechts en verleidelijks.

3 September.

4 September.

5 September.

CCXLVII.

Wat voor een klein mensch ondeugd is, kan zeker nooit deugd zijn voor een groot.

CCXLVIII.

Rechtvaardig eigendom is alleen dat, wat men zelf ten nutte kan maken, door eigen gebruik, door eigen arbeid.

CCXLIX.

Het is niet onverschillig hoe men welvaart verwerft en hoe men de daardoor verkregen macht en vrijheid gebruikt.

6 September.

7 September.

8 September.

CCL.

Verstandige zelfzucht zal begrijpen, dat i e d e r mensch gebaat wordt door een eerlijk verkeer en een rechtvaardige organisatie.

CCLI.

Nederland heeft een taal, die zich bij uitstek eigent voor het krachtig, kernig en welluidend z e g g e n .

CCLII.

Om in vrede en rust met elkander te leven, hebben alle menschen er iets op gevonden - dat heet verdraagzaamheid en gewetensvrijheid.

9 September.

10 September.

11 September.

CCLIII.

Ridderlijke menschen zijn uit bescheidenheid veel verdraagzamer dan anderen.

CCLIV.

Ben je zeker van je meening, durf er dan voor opkomen.

CCLV.

Ieder mensch is ten deele een vormsel zijner maatschappij, en sterker, naarmate hij met meer gelijke op gaat.

12 September.

13 September.

14 September.

CCLVI.

Het eenige specifiek-menschelijke, dat ons, zoover wij weten, van alle dieren onderscheidt, is de buitengewone werkzaamheid en het plastisch vermogen, de Scheppingskracht van individueele gedachten.

CCLVII.

De weg naar 't Leven is maar één fijne, ondeelbare lijn, de wegen naar den Dood zijn alle wegen daarbuiten, die zijn oneindig.

CCLVIII.

Uit de geschiedenis der menschen en ook uit de natuurgeschiedenis kunnen wij lezen omtrent gemeenschappelijke en persoonlijke rijkdom en omtrent de éénige veilige en duurzame betrekking tusschen die beiden.

15 September.

16 September.

17 September.

CCLIX.

Ondeugd in agressief, deugd niet.

CCLX.

Elk woord heeft voor ieder allerlei associaties, en niet altijd voor ieder dezelfde.

CCLXI.

Het z e g g e n is ook een z i n g e n met zeer samengesteld ritme. Dat versgeluid kan schoon zijn, ook als men de taal niet verstaat. Dat is dan de pure muziek van het gesproken woord.

18 September.

19 September.

20 September.

CCLXII.

Wie door hartstochten beheerscht wordt, wil anderen omlaag trekken in zijn onvrijheid.

CCLXIII.

Alle bezittingen krijgen eerst waarde door gebruik.

CCLXIV.

Bijna elke volwassene heeft een vermoeden hoe vreeselijk zijn gewoone leven verschilt van zijn conventioneele moraal.

21 September.

22 September.

23 September.

CCLXV.

Niet minder noodzakelijk en belangrijk dan het verheffen van het menschelijk liefdeleven, is het regénereeren der sociale orde door het idealisme der jeugd.

CCLXVI.

Alle macht van het individu over de meenigte berust op de meer of mindere wijsheid dier meenigte, de kennis daarvan bij het heerschende individu.

CCLXVII.

Gemeenschappelijk bezit is een zegen, onbegrensde persoonlijke rijkdom een vloek.

24 September.

25 September.

26 September.

CCLXVIII.

De mathematica is het zuiverste model van stelligheid en waarheid.

CCLXIX.

De gedachten van één enkelen wijze, tot dogma's versteend, hebben een groot volk vaak gedurende duizenden jaren, zoowel tot zijn nut als tot zijn schade, beheerscht.

CCLXX.

Dat het Heelal één enkel geval zou zijn van mathematische betrekkingen is niet meer dan een onderstelling der natuurwetenschap.

27 September.

28 September.

29 September.

CCLXXI.

Privaat bezit in de handen van een goed landheer is oneindig verkieslijk boven gemeenschappelijk bezit van een slecht geordende gemeenschap.

CCLXXII.

Honderd mislukkingen zijn beter dan nietsdoen.

CCLXXIII.

De rijke vrouwen, die zich werkelijk fraai kleden, zijn te tellen; de meesten dragen wat duur is en in 't oog valt.

30 September.

CCLXXIV.

Er bestaat een onmatigheid in deugd, even dwaas, zoo niet even leelijk als die in ondeugd.

[October]

1 October.

2 October.

CCLXXV.

Naarmate de wereldbevolking toeneemt, zal de nood elk volk dwingen zijn toevlucht te zoeken in de voortbrenging van eigen grond.

CCLXXVI.

Alle natuurdingen komen neer op observatie, alle observatie komt neer op gevoel en gedachte.

3 October.

4 October.

5 October.

CCLXXVII.

De werkelijk voorname doet zich kennen door gemis aan *dédain*, door toeleg tot bescheidenheid en wellevendheid tegenover allen.

CCLXXVIII.

De vrije jeugd moet inzien dat geen enkele officieele godsdienst het monopolie der waarheid heeft.

CCLXXIX.

De jeugd moet zich met alle krachten, met alle bezieling waartoe zij in staat is, inspannen om zichzelf te leeren kennen en te vormen.

6 October.

7 October.

8 October.

CCLXXX.

Het goed recht van elken godsdienst wordt door den anderen in twijfel getrokken.

CCLXXXI.

Zoolang de mensch mensch geweest is, d.w.z. een wezen dat nadenkt, zichzelf beschouwt, bespiegelt, zoolang heeft hij ook deeze heilige waarde van het vrije, individueele gevoelen en denken begrepen.

CCLXXXII.

Niemand kan zeggen hoeveel er is dat buiten onze bevatting ligt.

9 October.

10 October.

11 October.

CCLXXXIII.

Er zijn niet alleen onbekende, maar ook onkenbare dingen.

CCLXXXIV.

Mondig - in socialen zin - is alleen hij, die geschikt is tot volkomen verstandhouding met zijn medemenschen, door intelligentie en gevoel.

CCLXXXV.

Geen menschenbegrip is zoo groot en hoog of het k a n zich vereenigen met dit geslacht, wanneer men door liefderijk schouwen bemerkt welke schoonheid er nog in sluimert.

12 October.

13 October.

14 October.

CCLXXXVI.

Het allerwonderbaarlijkste wat onze geest kan uitdenken is nietig en gewoon bij de wonderen van het oneindige.

CCLXXXVII.

Dingen beloven, die men toch niet houden kan, is nog erger dan beloften verbreeken.

CCLXXXVIII.

Niemand heeft ooit het geweeten van een ander gezien.

15 October.

16 October.

17 October.

CCLXXXIX.

Ridderlijke menschen gunnen aan anderen de gewetensvrijheid, die ze voor zichzelf verlangen.

CCXC.

Liefde is sterker dan boosheid.

CCXCI.

Met zichzelf kan een mensch schromelijk in de klem raken, als hij niet zeeker weet of hetgeen hij voor zijn eigen geweten houdt misschien niet het geweten van een ander is, dat hij maar onnadenkend napraat.

18 October.

19 October.

20 October.

CCXCII.

Zeggen, spreken, diep, innig, statig, welluidend, expressief, doet men in geen mij bekende taal zoo goed als in 't Nederlandsch.

CCXCIII.

Wat voor elk van ons als waar, schoon en recht moet gelden, kan men nòch onderrichten, nòch aanleeren. Dat zijn gevoelswaarden, die slechts door ons eigen wezen bepaald worden en waarvoor wij onmogelijk een dieperen grond kunnen aangeeven.

CCXCIV.

De weeke geest van het kind wordt gekneed en gevormd naar de algemeene begrippen van den tijd.

21 October.

22 October.

23 October.

CCXCV.

Geen crisis uit den ganschen duur van ons geslacht evenaart de tegenwoordige.

CCXCVI.

De eenige niet-stoffelijke neiging, die algemeen erkend wordt, is k e n n i s .

CCXCVII.

Regeeren, heerschen, besturen beteekent: de menschen weeten te beweegen tot handelen in bepaalde richting en samenhang.

24 October.

25 October.

26 October.

CCXCVIII.

Eerbied beteekent bedachtzaamheid in ons oordeel, zoodra we voor iets staan dat we niet begrijpen.

CCXCIX.

Er zijn menschen die nog altijd in de knoei zitten met de vraag kunst of natuur. Zij willen natuur, leven, waarheid en minachten wat is kunst, kunstmatig, bedacht, theatraal.

CCC.

Vrede is goed, maar geen vrede ten koste van draayerij.

27 October.

28 October.

29 October.

CCCI.

Wanneer wij de bijengemeenschap observeeren, zullen wij fundamenteele wetten ontdekken, die ook gelden voor de maatschappij der menschen.

CCCII.

Trots en eigenwaan zijn kwade meesters.

CCCIII.

De mensch is eeven spitsvondig in 't ontduiken en uitleggen, als in 't samenstellen van wetten.

30 October.

31 October.

CCCIV.

Zoo meen ik dat de zuiverder en hooger sentimenten, die wij zoozeer van noode hebben, bij vrouwen eerder en krachtiger zullen groeien dan bij mannen.

CCCV.

De lintjes, sterren en kruisen, die de vorsten uitdeelen, zijn onderscheidingsteekenen van ridderorden, die lang niet meer bestaan, doode ridderorden.

[November]

1 November.

CCCVI.

Eerbied is voor ieder mensch even noodig als voorzichtigheid.

2 November.

3 November.

4 November.

CCCVII.

Heb je eenmaal een stellige, diepe, vaste, overtuiging, doe er dan niet angstig geheimzinnig mee, uit vrees voor ruzie, met wie ook.

CCCVIII.

De vrije wil zich alleen staande houden en aan niemand zijn vrijheid opdringen.

CCCIX.

Geweetensvrijheid wordt het ideaal der cultuurvolkeren genoemd, hoewel deze gewetensvrijheid bij veele cultuurvolkeren in het geheel niet en bij de besten nog maar gebrekkig bestaat.

5 November.

6 November.

7 November.

CCCX.

Als drie mensen over God spreken, dan kan niemand zeker zijn dat ze alle drie hetzelfde bedoelen.

CCCXI.

De taal is als een orgaan, waarvan de hoofdzaak is de functie, niet de structuur.

CCCXII.

Al wat op aarde als levende wezens onder 't bereik onzer waarneming is, is te beschouwen als één groote familie, waarvan de mensch het laatste, meest volgroeiende lid is.

8 November.

9 November.

10 November.

CCCXIII.

Er is een waarachtige, hooge, zuivere kunst van 't woord, dat is van het benaderen en in klank verbeelden der waarheid.

CCCXIV.

Voor elk individu is het bestaan van een gemeenschapsverband, dus ook van een gemeenschappelijke standaard voor woordkunst, en een gemeenschappelijk begrip van het kunstenaarschap, onmisbaar.

CCCXV.

‘Panta rei’, alles stroomt en snelst van al ook de ziel van het menschengeslacht.

11 November.

12 November.

13 November.

CCCXVI.

Niemand kan voelen voor een ander.

CCCXVII.

Weetend hoe de taal misleiden en bedriegen kan, hebben wij te zorgen haar meester te blijven en aan ons werkelijk wezen te onderwerpen en niet ons door taalvormen te laten binden en misleiden.

CCCXVIII.

Iedere geestesrichting brengt fanatieken en zélooten voort en de jonge fanatieken zijn de ergsten.

14 November.

15 November.

16 November.

CCCIX.

Een werkelijk geniale geest zal niet aankomen met oude dogma's en formules en dooddoeners, doch een eigen taal spreken.

CCCXX.

De mensch moet aannemen dat zijn medemenschen allen hetzelfde gevoel hebben - maar hij voelt zich anders dan zij, omdat hij zichzelf is en alle zekerheid omtrent hun bestaan berust op eigen waarneeming.

CCCXXI.

Het komt er op aan in de religieuze quaestie het algemeen menschelijke op te sporen, het levende van de doode dogma's en vormen te bevrijden.

17 November.

18 November.

19 November.

CCCXXII.

Het leeven van een taal doet zich kennen door voortdurende wijziging, maar wijziging kan verfijning en verrijking, of verslapping en verminking zijn.

CCCXXIII.

De zucht tot opeenhoopen van rijkdom blijft, ook al kan men met dien rijkdom niets beginnen, zooals ook de bij honig blijft verzamelen al zal ze er zelf nooit van eten.

CCCXXIV.

De grootste kunst is de uiting van den mensch die, naar ons begrip, 't mooiste voelt en 't mooiste wil.

20 November.

21 November.

22 November.

CCCXXV.

Ridderlijk, oprecht, zelfstandig-denkend, door dik en dun trouw te blijven aan eigen geweeten, en aan hetgeen men als goddelijke maning verstaat - dat is een opgaaf zóó zwaar, zóó geweldig en zóó gevaarlijk - dat niet één op veele duizenden in staat is, die taak vol te houden.

CCCXXVI.

Het zoeken naar een veranderende strekking in alle woorden en daden is ons ingeboren.

CCCXXVII.

Er is een soort weerstand, die uit verwaandheid en zelfoverschatting voortkomt, die heet dweeperij.

23 November.

24 November.

25 November.

CCCXXVIII.

Rechtsgevoel is, evenals naastenliefde, een uiting van het onbewuste gemeenschapsgevoel.

CCCXXIX.

Als de mate van onderlinge verstandhouding niet toeneemt in rechte rede met de persoonlijke vrijheid, volgt noodwendig desorganisatie en verval.

CCCXXX.

Een wijs mensch behoudt zijn eerbied zoolang hij kan en ontziet ook zooveel mogelijk de eerbied van anderen.

26 November.

27 November.

28 November

CCCXXXI.

De socialist bestreeft het zuivere leven, de artiest de zuivere spiegeling.

CCCXXXII.

Alle woorden zijn benadering, ook verzen, ook muziek - maar door het licht van hun hoogstralend schoon, doen zij ons de diepte en ondoorgrondelijkheid beseffen van onze eigen ziel.

CCCXXXIII.

De eerste eisch van een verstandige discussie acht ik deze, dat waar personen in het debat worden aangeroerd, zooals vaak onvermijdelijk is, de spreker zijn eigen persoon en die van zijn tegenstander op gelijken voet weet te behandelen, alsof het beiden vreemden zijn die hem niet aangaan.

29 November.

30 November.

CCCXXXIV.

Alle secten zijn afgeweken in verdraagzaamheid van de zuivere leer hunner voorgangers.

CCCXXXV.

De eigenlijke leidende kracht gaat uit van den stillen, verborgen arbeid van wijzen en denkers.

[December]

1 December.

CCCXXXVI.

In elk tijdperk van herleving kwam terugkeer voor, tot bijzonderheden uit een vorig tijdperk van bloei.

2 December.

3 December.

4 December.

CCCXXXVII.

Nederlandsch is een taal bizonder geschikt juist voor die melodieuze zegging, die krachtige expressiviteit, die verzen hun waarde en beteekenis geeft.

CCCXXXVIII.

Wetten worden aan anderen opgelegd en moeten kunstig geweeven zijn, anders kruipt men door de mazen.

CCCXXXIX.

Fanatieken zijn slaafsche zielen, die het nieuwe altijd weer voor anderen belachelijk en verdacht maken, uit gebrek aan matiging en zelfbeheersching.

5 December.

6 December.

7 December.

CCCXL.

In de gemeenschap ligt ieders behoud en kracht.

CCCXLI.

Meestal gaan wij een schrijver erg bewonderen als wij in hem bedoelingen meenen te vinden die met onze eigen geheime bedoelingen overeenkomen, ook al verbeelden wij het ons maar.

CCCXLII.

Niemand kan zeggen dat onze bevassing de eenige, de hoogste is.

8 December.

9 December.

10 December.

CCCXLIII.

Een goddelijke openbaring, zooals die zich vaak vertoond heeft in den menschelijken geest, vraagt niet naar resultaat en vreest geen gevaar, doch gehoorzaamt haar innerlijken, geheimvollen drang.

CCCXLIV.

De mensch voelt zich van zijn meedemenschen onderscheiden door zijn ééni-
gheidsgevoel.

CCCXLV.

Geen gezag, geen kerk, geen priester kan de verantwoordelijkheid van mij
ooverneemen, want ik zelf draag toch weer de verantwoordelijkheid van die
overdracht.

11 December.

12 December.

13 December.

CCCXLVI.

Niemand van de jeugd, kent de vijandelijke machten, die ouderen te sterk waren, niemand van hen kent ook de eigen krachten.

CCCXLVII.

Van alle wetenschappen was en blijft de mathesis de oudste, de onwrikbaarste en de eerbiedwaardigste.

CCCXLVIII.

Wie boven anderen uitsteekt en oprecht is, hindert die anderen zonder dat hij 't helpen kan.

14 December.

15 December.

16 December.

CCCXLIX.

We moeten trachten onze bedoelingen te doen begrijpen, misverstanden op te heffen, waar het eenigszins mogelijk is.

CCCL.

Er komt in onze maatschappij, voor ieder eerlijk mensch een dag, waarop hij kiezen moet tusschen de waarheid, zooals hij die zelf voelt, en de eerbied voor de meening van anderen.

CCCLI.

Op tijden van al te sterke vergeestelijking volgen tijden van materialisme.

17 December.

18 December.

19 December.

CCCLII.

Er kan ook wel strijd voorkomen tusschen hetgeen velen hun geweten noemen en hetgeen anderen God noemen.

CCCLIII.

Het oneindige heeft geen midden en zijn ikheid als het centrum der oneindigheid te beschouwen moet een zelfbegoocheling zijn.

CCCLIV.

Geen boek, geen oopenbaring kan mij de verplichting ontnemen, zelf te oordeelen over de echtheid hunner mededeelingen.

20 December.

21 December.

22 December.

CCCLV.

De jeugd moet zich met alle krachten, met alle bezieling, waartoe ze in staat is, inspannen om zichzelf te leeren kennen en te vormen.

CCCLVI.

Tegen ieder spreken, zooals men tot zichzelf spreekt, is dwaasheid, want men verstaat u niet.

CCCLVII.

Onder gemeenschapszin behoort men die eigenschappen te verstaan, die het meest bevorderlijk zijn aan 't gemeenschappelijk welzijn.

23 December.

24 December.

25 December.

CCCLVIII.

Onze piëteit behoort gericht te zijn naar de schoonheid en wijsheid, naar de Godheid, niet naar het werktuig.

CCCLIX.

Absoluut oprecht is niemand, men is zoo oprecht als m e n k a n .

CCCLX.

Ieder, die iets nieuws durft doorzetten, wordt hevig gesmaad om zijn wijze van optreden, en nagenoeg nooit door tegenstanders of onpartijdigen geroemd om zijn beginkracht en zijn moed. Zoo gaat het in kunst, in staatkunde, in moraal.

26 December.

27 December.

28 December

CCCLXI.

Dat het mogelijk is, een betere gemeenschap te vormen, waarin liefde en rechtvaardigheid tot welvaart voeren, en de beste, op aarde denkbare, vrijheid bewerkstelligen, daarvan ben ik overtuigd.

CCCLXII.

Uit angst, uit gemakzucht te wankelen in overtuigingen, woorden of daden, dat is onoprecht.

CCCLXIII.

Wij zijn als waterdruppels in een vallenden stroom, denkend onzen eigen weg te gaan, elkaar verdringend, verjagend, vervuld met den grilligen gang van ons eigen bestaan.

29 December.

30 December.

31 December.

CCCLXIV.

Geen natie bestaat er, van zoo groote eenheid, van zoo innig rasbesef, als het Joodsche volk.

CCCLXV.

Alléén dan, als de individuen van de menschelijke gemeenschap de zelfbeheersching geleerd hebben van de bijen en sober leerden leven in de onmiddellijke nabijheid van groote gemeenschappelijke rijkdommen, kan het kapitalisme billijk zijn en communisme meer van een droombeeld.

CCCLXVI.

Ieder mensch leeft met een onverwoestbaar gevoel van zijn eigen belangrijkheid.